

Boek van de maand

Pastoraat en recht

D.A.C. Slump

‘Anna belde in paniek haar pastor op. Haar man had bij de rechter om toewijzing van de kinderen gevraagd, voor de duur van de echtscheidingsprocedure. Zij was immers wat overspannen De pastor wilde de schrik wegnemen en stelde haar impulsief gerust met de opmerking dat het alleen ging om de periode van de procedure. Na de echtscheiding zou haar kans komen. Hij adviseerde haar om even tot rust te komen. Een paar maanden later sprak de rechter uit dat de kinderen ook na de echtscheiding bij haar ex-man konden blijven.’

Deze anekdote kunt u lezen op de achterflap van een lijvig boekwerk met de titel RECHT DOOR DE GEMEENTE. JURIDISCHE GIDS VOOR HET PASTORAAT, geschreven door mr. M. Verhage-van Kooten, docent hulpverleningsrecht aan de Christelijke Hogeschool in Ede. In het boek komen juridische regelingen aan de orde, die bij pastorale situaties een rol spelen. De schrijfster wil predikanten en andere pastorale werkers wegwijs maken in het woud van wetten en juridische regels en hen daarmee behoeden voor juridische misstappen, zoals in het beschreven voorbeeld. Die pastor gaf een goedgebedoeld advies, maar met niet voorziene gevolgen.

Het recht en de rechter

In het boek wordt eerst een inleiding gegeven in het Nederlandse rechtsstelsel. Daarin wordt o.a. het verschil uitgelegd tussen strafrecht, burgerlijk recht en bestuursrecht. Je kunt lezen hoe een wet is opgebouwd, wat voor rechters er zijn en waar je de uitspraken van de verschillende rechters kunt vinden. Ook wordt informatie gegeven over het verloop van een strafzaak en hoe de rechtshulp is geregeld. Uiteraard moest de schrijfster zich hier erg beperken. Dat levert wel een zekere onevenwichtigheid op. Ik noem als voorbeeld de schematische weergave die op p. 30 en 31 wordt gegeven van de verschillende rechtsgebieden en rechtsbronnen. Wordt bij het burgerlijk en het strafrecht heel precies onderscheiden tussen het materiële en het formele recht (zeg maar: de inhoud en de procedure), bij het bestuursrecht worden beide op een hoop geveegd met de mededeling dat je daarvoor bij diverse wetten te rade moet gaan. Dat is jammer, omdat sinds 1994 een groot gedeelte van het formele bestuursrecht is vastgelegd in één wet, de Algemene wet bestuursrecht (Awb). Het procesrecht is dus op betrekkelijk eenvoudige wijze toegankelijk geworden.

Allerlei onderwerpen

De hoofdmoot van het boek wordt gevormd door de behandeling van onderwerpen waarmee de predikant, ouderling of diaken in aanraking kan komen bij zijn pastorale werk. Deze onderwerpen zijn ingedeeld in vier hoofdgroepen: ‘Samenlevingsvormen’, ‘Gezinsleven’, ‘Rechtsbescherming zwakkeren’ en ‘Levensende’. In het hoofdstuk over ‘Samenlevingsvormen’ komen huwelijk, echtscheiding, geregistreerd partnerschap en samenwonen aan de orde. Bij ‘Gezinsleven, problemen en overheidsingrijpen’ gaat het om het ouderlijk gezag, de kinderscherming en de pleegzorg. In de hoofdgroep ‘Rechtsbescherming zwakkeren’ wordt de positie van de psychiatrische patiënt en de verstandelijk gehandicapte besproken, maar ook kindermishandeling en seksueel misbruik

van minderjarigen. Ook wordt in dit deel aandacht gegeven aan de geestelijke verzorging tijdens gevangenschap. In het laatste deel gaat het om vragen rondom het levenseinde, zoals euthanasie, hulp bij zelfdoding en orgaandonatie.

Het is duidelijk dat de schrijfster een keuze heeft gemaakt. Daarbij moeten we niet al te moeilijk doen over de samenhang. Aan de hand van een uitgebreide inhoudsopgave kom je snel genoeg bij het onderwerp dat je zoekt. Een echt zakenregister ontbreekt.

Ieder onderdeel begint met de beschrijving van een situatie die je in het pastoraat kunt tegenkomen, zoals het voorbeeld op de achterflap. Daarna worden (deels historische) achtergronden van het probleem geschetst. Er wordt aangegeven hoe het een en ander juridisch is geregeld en tenslotte wordt vrij uitvoerig informatie verstrekt, hoe je meer te weten kunt komen over het onderwerp. Het gaat daarbij om literatuur en internetlinks, maar ook over folders van Postbus 51 en adressen van (belangen)verenigingen.

De casusbeschrijvingen vormen vaak een aanloop om bepaalde facetten van het onderwerp direct duidelijk te maken. Ze wekken de interesse op voor het meer zakelijk beschreven vervolg en laten zien dat het recht alles te maken heeft met praktische vragen.

Voorbeeld

Bij het onderwerp 'huwelijk' wordt eerst geschetst hoe een jong stel bij de dominee komt, om hem mee te delen dat ze het burgerlijk huwelijk gaan aanvragen om snel voor huisvesting in aanmerking te komen. Als ze daarover kunnen beschikken, komen ze terug om een afspraak te maken voor de sluiting van het kerkelijk huwelijk.

Vervolgens wordt beknopt de historie van het huwelijk weergegeven en de verhouding tussen het burgerlijk huwelijk en de kerkelijke bevestiging daarvan. Er wordt aan de hand van CBS-cijfers geïllustreerd hoe het aantal gesloten huwelijken 'meebeweegt' met de conjunctuur. Daarna volgt een korte, maar vrij volledige beschrijving van de regeling van het huwelijk in de Nederlandse wetgeving. Zelfs wordt aangegeven wat men op het gemeentehuis moet betalen om officieel te kunnen trouwen. Dat bedrag varieert per gemeente en per dag. Er wordt uitvoerige informatie gegeven over de juridische en praktische gang van zaken bij een echtscheiding, inclusief de mogelijkheden van scheidingsbemiddeling.

Op deze wijze maakt de schrijfster de vele facetten van het onderwerp inzichtelijk.

Bruikbaar naslagwerk

Het is een bruikbaar boek voor mensen die niet juridisch geschoold zijn, maar die door hun werk in en rond het pastoraat te maken krijgen met juridische onderwerpen. Ik denk dat het in een behoefte voorziet. De recensent van het REFORMATORISCH DAGBLAD noemt het boek 'populair-wetenschappelijk', maar dat vind ik minder passend. Het is eerder een op de juridische kanten van het pastoraat toegespitst naslagwerk. Pastorale werkers die te maken krijgen met situaties die in het boek aan de orde komen, kunnen hier basale informatie krijgen. Zij moeten vervolgens niet allerlei juridische adviezen gaan geven. Daarvoor biedt het boek veel te weinig en bovendien lijkt me dat in het geheel niet de taak van een ambtsdrager. Het kan wel een hulp zijn om de aan hun pastorale zorg toevertrouwde broeders en zusters beter te begrijpen, beter te begeleiden en ook beter door te verwijzen.

Mevrouw Verhage geeft niet bij elk onderwerp uitdrukkelijk aan hoe ze de ontwikkelingen op dat gebied als christen taxeert. Dat is ook niet de bedoeling van het boek. In de keuze van de onderwerpen, in de beschrijving van achtergronden en ook bij het noemen van allerlei

levensbeschouwelijke instanties verraadt zij wel haar eigen achtergrond. In de literatuurlijst hadden verwijzingen naar christelijke publicaties (bijv. uit de kring van de wetenschappelijke bureaus van RPF, GPV, ChristenUnie en van een organisatie als het GSEV) niet misstaan.

Het nadeel van een boek als dit is, dat het snel veroudert. Om dit probleem wat te ondervangen kunt u op de website www.kerkrecht.nl aanvullingen vinden. Op het moment dat ik dit schrijf, zijn er onder meer aanvullingen gepubliceerd over 'schulden', met informatie over o.a. schuldsanering, en over 'adoptie'.

Het lijkt me een nuttig boek voor predikanten, ouderlingen en diakenen. Wellicht iets voor de boekenplank in de kerkenraadskamer, naast de ringband van de preken serie WAARHEID EN RECHT, het COMPENDIUM BIJ HET LIEDBOEK VOOR DE KERKEN en de ACTA van de Generale Synoden.

N.a.v. mr. M. Verhage-van Kooten, RECHT DOOR DE GEMEENTE. JURIDISCHE GIDS VOOR HET PASTORAAT. Boekencentrum, Zoetermeer, 2002, 345 pag. ISBN 9023908732. Prijs € 24,50.

Mr. D.A.C. Slump is rechter in de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State en ouderling in de Geref. Kerk van Capelle aan den IJssel-Noord.